

UOT: 368.03:225.6
JEL: J65; G32; P43

İBRAHİMOV K.M., i.ü.f.d.
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin dosenti.
E-mail: kyamal.ibragimov@mail.ru

SİĞORTA ŞİRKƏTLƏRİNDƏ MALİYYƏ SABİTLİYİNİN İDARƏETMƏ PROBLEMLƏRİNƏ MÜASİR YANAŞMALAR

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinə müasir yanaşmaların tədqiqindən ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası – sistemli və müqayisəli təhlil, sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinə müasir yanaşmalar üzrə tədqiqatçıların və alimlərin elmi əsərlərindən çıxış etməklə, metodoloji üsullar və prinsiplər müəyyənləşdirilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinə müasir yanaşmalar üzrə ümumiləşdirmələr aparmaq və bunlarla bağlı tövsiyələr hazırlamaq, təkliflər verməkdən ibarətdir.

Acar sözlər: *sığorta şirkətləri, sığorta fəaliyyəti, maliyyə sabitliyi, idarəetmə problemləri.*

GİRİŞ

Müasir dövrdə sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və onların səmərəliliyinin yüksəldilməsi çoxlu sayda problemlərin mahiyyətinin, səbəblərinin fundamental səviyyədə öyrənilməsinə və nəzərə alınmasını tələb edir. Bunun üçün sığorta şirkətinin maliyyə problemlərinin həlli məsələlərinə və onların əsas mexanizmlərinə strateji yanaşmalar təmin olunmalıdır. Strateji yanaşmalar sırasında hər bir maliyyə komponentinin yeri və əhəmiyyəti təhlil olunmalı və obyektiv reallıqlar nəzərə alınmaqla qiymətləndirilməlidir. Şirkətin gəlirlərinin daimi və etibarlı mənbələrinin formalaşdırılması, bununla bərabər çəkilən xərclərin optimallaşdırılması üçün əlavə tədbirlərin görülməsi təmin edilməlidir. Maliyyə vəsaitlərinin istifadəsi və onların hərəkətinin daxili tənzimləmə mexanizmləri üzrə nəzarət rıçaqları olmalıdır. Sığorta şirkətinin menecer heyətinin peşəkarlığı və bacarıq səviyyəsi də diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Ümumilikdə sığorta şirkətinin maliyyə strategiyası ilə bağlı məsələlər çoxplanlı və çoxfunksional vəzifələri özündə birləşdirməlidir [1]. Maliyyə resurslarının hərəkəti, istifadəsi, maliyyə ehtiyatlarının formalaşdırılması, maliyyə mənbələrinin diversifikasiyalaşdırılması və s. bu kimi amillər üzrə işlək fəaliyyət mexanizmləri hazırlanmalı və fəal şəkildə reallaşdırılmalıdır. Maliyyə sabitliyinin güclənməsinə imkan verən

alternativ maliyyə resursları mənbələrinin formalaşdırılması da diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Maliyyə vəziyyətinin daimi olaraq təhlil edilməsi, bu istiqamətdə planlaşdırma işlərinin aparılması, proqnozların hazırlanması, uçot və nəzarət mexanizmlərinin düzüst şəkildə həyata keçirilməsi vacib şərtlərdəndir [2].

Sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinin həlli yolları üzrə strateji yanaşmalarda mühüm məsələlərdən biri də sığorta şirkətinin əsas aktivlərinin və passivlərinin optimallaşdırılması və əldə olunan gəlirin maksimum səmərəli bölüşdürülməsidir. Maliyyə strategiyası ümumilikdə şirkətin əsas strateji fəaliyyət prinsiplərinə və istiqamətlərinə əhəmiyyətli səviyyədə təsir göstərmək imkanına malikdir [3]. Buna görə də, maliyyə planlaşdırılması zamanı sığorta şirkətinin mühüm göstəriciləri və onun inkişafı ilə bağlı əsas fəaliyyət istiqamətləri üzrə strateji məsələlər, prioritet vəzifələr uyğunlaşdırılmalı və tarazlaşdırılmalıdır. Maliyyə strategiyasının optimallığının yüksəldilməsində maliyyə marketinqi mexanizminin səmərəliliyinin təmin edilməsi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bunun üçün sığorta şirkətinin strateji hədəfləri və misiyaları, fəaliyyət prinsipləri, inkişaf prioritetləri birlikdə təhlil olunaraq baxılmalı, sığorta bazarında rəqiblərin və ümumilikdə bazar iştirakçılarının davranışları, fəaliyyəti kompleks təhlil olunmalı, təklif olunan sığorta xidmətlərinin rəqabət qabiliyyətlilik səviyyəsi qiymətləndirilməli, sığorta bazarının

konyunkturasi və müxtəlif bazar seqmentləri əhatəli şəkildə araşdırılmalı, öyrənilməli və adekvat tədbirlər görülməlidir [4]. Sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyinin təmin edilməsində bir çox məsələlərə sistemli yanaşma vacib şərtlərdəndir. Məsələn, şirkətin maliyyə sabitliyi və təhlükəsizlik məsələləri baxımından risklərin idarəetmə sisteminin kifayət qədər möhkəm əsaslarla təkmilləşdirilməsi, planlı şəkildə maliyyə strategiyasının reallaşdırılması mexanizmlərinin hərəkətə gətirilməsi, maliyyə axınları və sığorta ehtiyatları üzrə səmərəlilik və optimallıq prinsiplərinin ciddi şəkildə gözlənilməsi, qəbul edilən idarəetmə qərarlarında operativliyin təmin olunması mütləq şəkildə nəzərə alınmalıdır. Bundan əlavə, sığorta şirkətinin maliyyə potensialının və rəqabət qabiliyyətini sabit vəziyyətdə saxlamaq üçün digər bir qrup məsələlərə - şirkətin məcmu kapitalının səviyyəsinə və onun strukturunda öz kapitalının payının daha çox olmasına, sığorta xidmətlərinin strukturunun genişləndirilməsi hesabına sığorta haqlarının dinamikliyinin və etibarlılığının təmin edilməsinə xüsusi önəm verilməlidir. Eyni zamanda, sığorta şirkətinin özünün xərclərinin və məsrəflərinin azaldılması tədbirləri görülməli, sığorta ehtiyatlarının artırılması strategiyasına ciddi əməl olunmalı və şirkətin investisiya fəaliyyətinin səmərəliliyi yüksəldilməlidir [5].

Sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinin mahiyyəti və xüsusiyyətləri

Qeyd edək ki, sığorta şirkətinin maliyyə resurslarının hərəkətinin səmərəli təşkilində və onun nəzarət sisteminin adekvatlığının təmin olunmasında maliyyə aktivlərindən maksimum təyinatı üzrə istifadə olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Şirkətin maliyyə aktivlərinin likvidliyi təmin edilməklə bərabər, onun ödəmə qabiliyyətinin uzunmüddətli dövr üçün sabit saxlanması tədbirləri görülməli və müəssisənin cari və uzunmüddətli dövr üçün xərclərinin ödənilməsi, həmçinin sığorta öhdəliklərinin müqavilə şərtlərinə uyğun şəkildə vaxtında və tələb olunan həcmdə ödənilməsi potensialı yaradılmalıdır. Bunun üçün debitor və kreditor borcları da dərindən təhlil edilməlidir. Belə ki, debitor və kreditor borcları arasındakı münasibətlər, sığorta ehtiyatları ilə bağlı məsələlər daim strateji planda

baxılmalıdır. Bütün bunlar sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi üçün vacib şərtlər kimi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır [6].

Sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə səviyyəsinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə, yuxarıda qeyd olunan strateji vəzifələrin və yanaşmaların kompleks və sistemli şəkildə reallaşdırılması üçün dəqiq nəzarət sisteminin təmin edilməsi vacib amil hesab olunur. Bunun üçün bir çox vasitələrdən, o cümlədən, reyting qiymətləndirilməsindən, yaxud monitoring metodundan istifadə oluna bilər. Bütün hallarda nəzarət funksiyaları aydın və səmərəli olmalı, sığorta şirkətinin ümumi fəaliyyətinin ahəngdarlığını təmin etməli, yol verilmiş nöqsanları üzə çıxarmalı, risklərin müəyyənləşdirilməsinə imkan verməli və adekvat tədbirlər görülməsi üçün zəruri informasiyaların əldə edilməsi təmin edilməlidir. Məşhur "Standart & Poor's" kompaniyasının metodikası əsasında sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyi reytinginin müəyyənləşdirilməsi dünya praktikasında daha çox istifadə olunur. Burada iki mühüm diapazon, yəni mütləq şəkildə zəif maliyyə dayanıqlılığı (CC), yaxud mütləq şəkildə yüksək maliyyə dayanıqlılığı diapazonları (AAA) müəyyənləşdirilir və bütün bunlar qruplaşdırılmış formada 9 aspekt üzrə reyting təhlili metodologiyası əsasında aparılır. Bunlara sığorta şirkətinin likvidliyi, kapitallaşma səviyyəsi, ölkə sığorta bazarı üzrə risklər, rəqabət qabiliyyətliliyi, menecment və korporativ strategiyasının səviyyəsi, əməliyyat göstəriciləri, investisiya fəaliyyəti, maliyyə səviyyəsi və risk-menecment korporativ sistemi aiddirlər [7]. Ümumilikdə götürdükdə, şübhəsiz, bu amillərin hər biri vacibdir və onlar üzrə reytinglərin müəyyənləşdirilməsi sığorta şirkətinin fəaliyyətinin gücləndirilməsinə əlavə stimula verə bilər. Bununla belə, hesab edirik ki, hər bir sığorta şirkəti ümumi qiymətləndirmə və reyting yanaşmalarından istifadə etməklə, özünün qiymətləndirmə sistemini və mexanizmini formalaşdırmalı, şirkətin spesifik fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri nəzərə almalıdır. Praktiki fəaliyyət prinsiplərindən yanaşdıqda, sığorta şirkəti iqtisadi-maliyyə amilləri ilə bağlı konyunkturanı əsas götürməklə, özünün təsərrüfat və investisiya fəaliyyəti üzrə strategiyasının mühüm istiqamətlərini müəyyənləşdirməlidir [8]. Yaxşı

olardı ki, sığorta şirkətinin ən azından yaxın 5 il üçün strateji maliyyə sabitliyi və maliyyə fəaliyyəti planları müəyyənəndirilsin və proqnozlar hazırlansın. Bunun üçün sığorta şirkətinin maliyyə-statistik təhlil göstəriciləri sistemi formalaşdırılmalı və analitik informasiya bazası yaradılmalıdır. Maliyyə sabitliyi üzrə mühüm göstəricilərin təhlili və proqnozlaşdırılması meyarları və prinsipləri müəyyənəndirilməlidir [9]. Sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə imkan verə biləcək göstəricilər sisteminin təşkili və onların əsas meyarlarının hazırlanması maliyyə strategiyasının daha uğurlu şəkildə reallaşdırılmasına imkan verərdi. Sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə ciddi təsir göstərən daxili və xarici amillərin təsir dairəsinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi də vacib şərtlərdəndir [10].

Qeyd edək ki, sığorta şirkətlərində idarəetmə funksiyalarının şirkətin optimal fəaliyyət göstərməsi səviyyəsində təşkili və həyata keçirilməsi bir çox mürəkkəb vəzifələrin öhdəsindən gəlməyi tələb edir. Şübhəsiz, bunun üçün, ilk növbədə, sığorta fəaliyyəti ilə qarşılıqlı əlaqədə olan proseslərin mahiyyəti, məzmunu nəzərə alınmalı, risklərin və təhlükələrin əhatəsi, dairəsi, idarəetmə funksiyalarını səmərəlilik prinsipləri müəyyənəndirilməlidir. Bunun üçün sığortanın mühüm prinsiplərinə və funksiyalarına xüsusi diqqət yetirilməli, onun bölüşdürücü və xəbərdar edici funksiyaları əsasında strateji idarəetmə mexanizmlərinin tətbiqi ön plana çəkilməlidir [11]. Müasir dövrdə insanların həyat fəaliyyəti və iqtisadi proseslərin xarakterindəki köklü transformasiyalar səbəbindən, sığorta fəaliyyətinin yenilənməsi və onun fəaliyyət mexanizmlərinin obyektiv reallıqlardan çıxış etməklə təkmilləşdirilməsi xüsusi yanaşmalar tələb edir. Bu sırada vətəndaş məsuliyyəti, hüquqi şəxslərin fəaliyyətindən yaranan risklərin və, xüsusilə, maliyyə risklərinin səmərəli şəkildə sığorta mexanizmlərinə cəlb edilməsi, resursların və öhdəliklərin optimal balanslaşdırılması zərurəti yaranır. Eyni zamanda, sığorta bazarı iştirakçılarının qarşılıqlı maraqlarının qorunması və bunlarla əlaqədar sığorta şirkətlərində tələb olunan maliyyə resurslarının və ehtiyatlarının yaradılması, investisiya fəaliyyətinin təmin edilməsi idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsini şərtləndirir. Bunlarla yanaşı, sığorta şirkətinin

idarəetmə mexanizmləri sırasında şirkətin investisiya potensialının ölçülməsi və qiymətləndirilməsi məsələlərinin həllini təmin edən mütəxəssislərin və heyətin çalışdığı idarəetmə bölməsinin olması vacib məsələlərdəndir. Çünki sığorta şirkətinin dayanıqlı inkişafı, onun maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi, sığorta bazarının tələblərinə uyğun şəkildə müasir və innovativ sığorta xidmətlərinin hazırlanması, bazarın kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri baxımından adekvat sığorta fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün səmərəli və işlək idarəetmə funksiyaları və mexanizmləri tələb olunur [12]. Sığorta münasibətlərinin sosial-iqtisadi xüsusiyyətlərindən və iqtisadi sistemdə tətbiq edilən mexanizmlərindən çıxış etməklə, idarəetmə funksiyalarının məhsuldar alətlərinin hazırlanması və çevik olaraq dövrüyyəyə cəlb olunması təmin olunmalıdır. Sığorta şirkətlərinin idarəetmə funksiyalarının və mexanizmlərinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi bir sıra mərhələlərdən, o cümlədən, texniki-iqtisadi, sosial-iqtisadi və təsərrüfat, yəni, təşkilatı-iqtisadi institusional mərhələlərdən keçməlidir. Bu mərhələlərin hər birində idarəetmə funksiyaların və mexanizmlərinin səmərəlilik səviyyəsi qiymətləndirilməli və nəzərə alınmalıdır. Bütün yanaşmaların əsasında bazar mexanizmlərinin olmasının mütləqliyi şərtindən baxsaq, tətbiq edilən funksiyaların və mexanizmlərinin səmərəlilik prinsipinin, ümumilikdə isə, əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, sığorta şirkətinin investisiya cəlb ediciliyinin xüsusi olaraq diqqətdə saxlanması vacib hesab olunur [13].

Qlobal sığorta çağırışları sığorta bazarında yeni şərtlərin formalaşmasını və sığorta xidmətləri ilə bağlı çevik idarəetmə qərarlarının verilməsini, bunlarla əlaqədar fəaliyyət mexanizmlərinin adekvatlığını tələb edir. Sığorta şirkətinin sığorta bazarı üçün hazırladığı fəaliyyət strategiyasının hər bir elementi və detallı bazar tələblərini özündə əks etdirməlidir. Şirkətin tarif və qiymət siyasəti, həmçinin gəlir və rentabelliklə bağlı yanaşmaları, sığorta müqavilələri üzrə faiz dərəcələri, cərimə və dəbbələrlə bağlı meyarlar, sığorta ehtiyatlarının formalaşdırılması və istifadəsi ilə əlaqədar prinsiplər mümkün riskləri nəzərə almalı və qiymətləndirilməlidir [14]. Bundan əlavə, sığorta şirkətlərində idarəetmə mexanizmlərində sığorta fəaliyyətinin dinamikliyinə və əhatəli formada təşkilinə imkan verən

amillərin nəzərə alınması vacib şərtlərdəndir. Sığorta şirkətinin məcmu kapitalı və ödəməqabiliyyətilik səviyyəsi obyektiv şəkildə baxılmalı və qiymətləndirilməlidir. Bunlan əlavə, təkrarsığorta mexanizmindən istifadə etməklə, risklərin və öhdəliklərin bir hissəsini daha çox subyektlər arasında bölüşdürülməsi təmin oluna bilər [15]. Sığorta şirkətinin əsas maliyyə aləti olan - sığorta portfelinin işləkliyi və səmərəliliyi xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılmalı, bununla bağlı olaraq, sığorta haqlarının dayanıqlılığının təmin edilməsi, onun mənbələrinin genişləndirilməsi tədbirləri görülməlidir. Sığorta şirkətlərində idarəetmə funksiyasının mühüm elementlərindən biri də şirkətin maliyyə hesabatlarının dürüstlüyünün və şəffaflığının tələb olunan səviyyəyə çatdırılmasıdır [16]. Eyni zamanda, şirkətin daxili və xarici maliyyə mənbələrinin dayanıqlılığının gücləndirilməsi, maliyyə sabitliyi mexanizmlərinin qlobal maliyyə və sığorta çağırışlarına cavab verməsinin təmin edilməsi məsələləri idarəetmə sistemində strateji səviyyədə nəzərə alınmalıdır. Bunun üçün, sığorta şirkətində maliyyə strategiyasının formalaşdırılması və onun icraedilməsi prinsipləri üzrə konkret idarəetmə alətləri müəyyənəşdirilməlidir [17]. Görülən tədbirlər kontekstində sığorta şirkətinin idarəetmə funksiyalarının əsas meyarları və prinsipləri sığorta şirkətinin sığorta olunanlar qarşısında öhdəliklərinə adekvat olaraq müəyyənəşdirilməli və qiymətləndirilməlidir. Bunun üçün idarəetmə mexanizmləri ilə sığorta şirkətinin strateji hədəflərinə yetişmək arasındakı bağlılığın kompleks və sistemli şəkildə təhlil olunması və qiymətləndirilməsi həyata keçirilməlidir [18]. Sığorta şirkətinin özünün maliyyə öhdəlikləri, o cümlədən, vergi öhdəlikləri və vergi münasibətləri qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq, ciddi şəkildə tənzimlənməlidir [19]. Nəhayət, sığorta şirkətlərində idarəetmə funksiyaların və mexanizmlərinin müəyyənəşdirilməsində əsas elementlərin müasir dövrün tələblərinə uyğun seçilməsi və qiymətləndirilməsi təmin olunmalıdır [20].

Sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə proseslərinə təsir edən amillər və onların qiymətləndirilməsi

Qeyd edək ki, sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyi ilə problemlərin aradan qaldırılması və

onların həlli üçün adekvat tədbirlərin görülməsi vacib şərtlərdəndir. Bunun üçün, ilk növbədə sığorta şirkətlərinin maliyyə mənbələrinin diversifikasiyalaşdırılması və şirkətin maliyyə resursları üzrə idarə etmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi tələb olunur. Sığorta olunanların məmnunluğunu təmin etməklə, uzunmüddətli dövr üçün sığorta müqavilələrinin bağlanması və sığorta haqlarının sabit şəkildə daxil olmasının təmin edilməsi də şirkətin maliyyə sabitliyinə müsbət təsir göstərir. Sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyinin təmin olunması elementlərinin xüsusiyyətlərinin araşdırılması və şirkətin işçiləri, idarəetmə heyəti tərəfindən bununla bağlı məsələlərin prinsipial təməl və dəyər kimi qiymətləndirilməsi, son nəticədə maliyyə resurslarından istifadənin səmərəliliyinin artırılmasına əlavə imkanlar yaradır. Eyni zamanda, maliyyə dayanıqlılığının müəyyən dövrlər üzrə qiymətləndirilməsi yolu ilə maliyyə monitorinqlərinin aparılması nəticəsində sığorta şirkətinin maliyyə sabitliyinin idarəetmə səviyyəsinin adekvatlığı müəyyənəşdirilməlidir [21]. Dünya sığorta bazarında baş verən inkişaf səmtlərinin və bazar konyunkturalarının təsirinə uyğun idarəetmə mexanizmlərinin işlənilib hazırlanması və tətbiqi təmin olunmalıdır. Bu halda, qlobal şəraitdə sığorta olunanlara təqdim edilən sığorta xidmətlərinin müasir reallıqlar əsas götürməklə adekvatlıq səviyyəsi qiymətləndirilməli və sığorta bazarına rəqabətqabiliyyətli sığorta xidmətlərinin çıxarılması prioritetlik təşkil etməlidir [22]. Bunlarla bərabər, idarəetmə proseslərində sığorta şirkətlərinin fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi və qarşıya qoyulan strateji hədəflərə çatılmasının təmin edilməsi üçün, şirkətin hər bir struktur vahidinin, bölmələrinin fəaliyyətinin qoyulan tələblərə uyğunluğu təhlil edilməli, buraxılmış nöqsanların aradan qaldırılması tədbirləri görülməli, zərurət yarandıqda struktur dəyişiklikləri aparılmalı, sığorta xidmətlərinin çeşidi yenilənməli, tarif və qiymət siyasəti təkmilləşdirilməli, sığorta bazarındakı real vəziyyətin müəyyənəşdirilməsi üçün marketing strategiyası hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir. Bu qeyd olunan fəaliyyət istiqamətləri üzrə daha da əsaslandırılmış idarəetmə mexanizmləri və metodları seçilməli, onların səmərəli şəkildə tətbiq olunması təmin edilməlidir [23]. Sığorta şirkətlərinin maliyyə sabitliyi ilə bağlı idarəetmə

mexanizmlərinin formalaşdırılması, tətbiq edilməsi və inkişafı bilavasitə istifadə olunan alətlərin kəsərliliyindən və məhsuldarlığından asılıdır. Bunun üçün, sığorta şirkətlərinin strateji fəaliyyət istiqamətləri və hədəfləri əsas götürülməklə maliyyə sabitliyinin uyğun idarəetmə modeli və mexanizmləri hazırlanmalı, əsaslandırılaraq praktiki fəaliyyət üçün təqdim edilməlidir. Başqa sözlə, sığorta şirkətlərinin maliyyə sabitliyinin idarəetmə sisteminin sabit fəaliyyət göstərməsi və səmərəliliyi təmin olunmalıdır [24]. Maliyyə sabitliyinə təsir edən çoxsaylı amillərin sistemli şəkildə öyrənilməsi, təhlil edilməsi, ümumiləşdirilməsi, müvafiq nəticələrin çıxarılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə olduğu təqdirdə, sığorta şirkətlərinin fəaliyyəti ilə bağlı proseslərdə ortaya çıxan problemlərin məsələlərin operativ şəkildə baxılması və həlli yollarının müəyyənəşdirilməsi üçün daha güclü potensial və mexanizmlərin yaradılması mümkün olur. Yəni hər bir təsiredici gücə malik amilin fəaliyyət prosesində adekvat olaraq qiymətləndirilməsi və nəzərə alınması vacib hesab edilir [25]. Sığorta şirkətlərinin fəaliyyəti nəticəsində rast gəlinən fərdi və ümumi xüsusiyyətlərin, daxili və xarici amillərin qiymətləndirilməsi, onlara uyğun tədbirlər sisteminin hazırlanması və reallaşdırılması tələb olunur. Başqa sözlə, maliyyə dayanıqlılığına təsir ola biləcək istənilən amilin və detalın hərəkəti, təsiri üzrə araşdırmalar aparılmalı və onların verə biləcəyi fəsadların aradan qaldırılması tədbirləri görülməlidir [26]. Sığorta şirkətinin xüsusi kapitalının həcmi artırılması, yeni maliyyə mənbələrinin formalaşdırılması, sığorta haqlarının daxil olması dinamikliyinin təmin edilməsi və nəticədə şirkətin maliyyə sabitliyinin gücləndirilməsi, sığorta ehtiyatlarının artırılması istiqamətində davamlı işlər aparılmalı, daimi olaraq məhsuldar fəaliyyət alətləri tətbiq edilməlidir. Sığorta bazarı iştirakçılarının qarşılıqlı maraqları qorunmaqla, şirkətin gəlirlilik və rentabellik səviyyəsinin təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir [27]. Belə olduğu təqdirdə sığorta şirkətlərinin sabit fəaliyyəti ilə yanaşı, onların investisiya fəaliyyətinin modelləşdirilməsi potensialı da arta bilər. Maliyyə resurslarının hərəkəti üzrə səmərəli və məhsuldar mexanizmlərin müəyyənəşdirilməsi, maliyyə mənbələrinin di-

versifikasiyalasdırılması və balanslaşdırılmış sığorta ehtiyatlarının yaradılması şirkətin uzunmüddətli dövr üçün investisiya siyasətinin səmərəliliyi göstəriciləri kimi çıxış edə bilər [28]. Sığorta fəaliyyətinin modelləşdirilməsi, xidmətlərin çeşidinin artırılması, intensiv və dinamik fəaliyyət proseslərinin təşkil edilməsi maliyyə sabitliyinə təkanverici qüvvə kimi qiymətləndirilə bilər və bunun üçün, ilk növbədə idarəetmə mexanizmlərinin səmərəliliyi təmin olunmalıdır. Sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemləri sırasında ən yüksək səviyyədə strateji yanaşma pul axınlarının idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsinə verilməlidir [29]. Bunun üçün tələb olunan qiymətləndirmə metodları müəyyənəşdirilməli, pul axınlarının hərəkəti üzrə təşkil olunan idarəetmə mexanizmlərinin işləkliyi və səmərəliliyi qiymətləndirilməlidir [30]. Eyni zamanda, son nəticədə sığorta şirkətlərinin ümumi maliyyə sabitliyinin idarəetmə strukturunun adekvatlığı və əsas mexanizmlərinin tələb olunan səviyyəyə cavab verməsi qiymətləndirilməli, zəif idarəetmə həlqələri üzrə isə əsaslandırılmış təkmilləşdirmə tədbirləri həyata keçirilməlidir [31]. Digər tərəfdən, sığorta şirkətlərinin maliyyə sabitliyinə və ödəmə qabiliyyətinə təsir edən problemlərin sistemli şəkildə baxılması, bu problemlərin həlli mexanizmlərinin və yollarının müəyyənəşdirilməsinə təsir edən daxili və xarici amillərin öyrənilməsi, onların təsir dairəsinə və xüsusiyyətlərinə uyğun şəkildə zəruri tədbirlərin görülməsi vacibdir [32]. Ümumiləşdirmələr apararaq, sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinin həllinə təsir edən daxili amillərə: 1) sığorta şirkətinin menecmentin və strateji idarəetmə sisteminin səviyyəsi; 2) sığorta şirkətinin investisiya siyasətinin adekvatlığı; 3) sığorta portfelinin diversifikasiyalasdırılması səviyyəsi və risklərin idarəedilməsi üzrə mexanizmlərinin adekvatlığı; 4) məcmu kapitalın və öz maliyyə resurslarının, sığorta ehtiyatının formalaşdırılması siyasətinin səviyyəsi və 5) tarif siyasətinin adekvatlığı və onun səmərəliliyini; xarici amillərə isə 1) dünyada baş verən iqtisadi və maliyyə böhranları; 2) inflyasiyanın səviyyəsi və davamlılığı, vergi sisteminin dayanıqlılığı; 3) Sahibkarlıq və biznes subyektləri arasında rəqabət mühitinin səviyyəsi, sığorta ba-

zarının inkişafı; 4) qanunvericiliyin, ölkədə makroiqtisadi və makromaliyyə sabitliyinin səviyyəsi; 5) fors-major vəziyyət, təbii fəlakət, qəzalar və s. aid etmək olar.

NƏTİCƏ

Beləliklə, qlobal maliyyə və sığorta çağırışlarının təsiri artdıqca mövcud sığorta mexanizmlərinin və alətlərinin daha çox təkmilləşdirilməsi, yaxud tamamilə yenilənməsi zərurəti artır. Hesab edirik ki, bu problemlər ölkəmizdə fəaliyyət göstərən sığorta şirkətləri üçün də kifayət qədər xarakterik olan hallardandır və fikrimizcə, bu istiqamətdə daha çox operativlik təmin edilməli, sığorta şirkətlərinin maliyyə sabitliyinin idarəedilməsi üzrə dünya təcrübəsinə uyğun şəkildə yeni fəaliyyət modellərinin və idarəetmə sistemlərinin işlənib hazırlanması və tətbiqi təmin edilməlidir. Bunlarla bərabər, bir qrup məsələlərə daha çox diqqət yetirilməlidir:

➤ müasir dövrdə sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə problemlərinin xeyli artdığını nəzərə alsaq, bu qlobal səmtlər kontekstində mövcud maliyyə sabitliyi mexanizmlərinin və onun idarəetmə sistemi üzrə fəaliyyət modellərinin tələb olunan səviyyədə təkmilləşdirilməsi və ya yenilənməsi tədbirləri həyata keçirilməlidir;

➤ sığorta şirkətlərinin sığorta portfelinin diversifikasiyalasdırılması və risklərin idarəedilməsi üzrə maksimum təkmilləşdirilmiş model tətbiq edilməlidir;

➤ sığorta şirkətlərinin kapitallaşma səviyyəsinin artırılması və öz vəsaitlərin hesabına güclənməsi tədbirləri genişləndirilməli, maliyyə sabitliyinin dayanıqlı idarəetmə mexanizmlərinin gücləndirilməsinə imkan verən strateji fəaliyyət istiqamətləri və hədəfləri müəyyənləşdirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Основы формирования финансовой стратегии страховой компании. <https://biz-book.online/finance/osnovyi-formirovaniya-finance-strategii.html>.

2. Янковская Д.Г. Учет и анализ в системе управления финансовыми результатами деятельности страховой организации. Дисс. канд. экон. наук. Казань, 1999.-223 с.

3. Колесникова Т.В. Обеспечение финансовой устойчивости и конкурентоспособности страховой организации с использованием инструментов страхового маркетинга: дис. канд. экон. наук. Иркутск, 2011. - 281 с.

4. Колесникова Т.В. Взаимосвязь финансовой устойчивости и конкурентоспособности страховой организации // Известия Иркутской государственной экономической академии (Байкальский государственный университет экономики и права). — 2015. — Т. 6, № 3.

5. Удинцова Е.С. Роль финансовой стратегии в обеспечении конкурентоспособности страховых компаний. <https://moluch.ru>.

6. Особенности управления финансовой устойчивостью страховых организаций. <http://www.insur-info.ru>.

7. Гринева Т. Анализ финансовой устойчивости страховой компании.

[http://www.ininfo.ru/mag/2007/2007-01\(02\)/2007-01\(02\)-006.html](http://www.ininfo.ru/mag/2007/2007-01(02)/2007-01(02)-006.html).

8. Морозко Н.И. Методология управления финансами страховой системы. Дисс. д-ра экон. наук. Москва, 2007.-411 с.

9. Серикова Г.С. Факторы обеспечения финансовой устойчивости страховых компаний // Журнал «Современная наука», серия «Экономика и право», №1, 2012.

10. Глазкова Г.В. Повышение эффективности управления финансовыми ресурсами страховых организаций. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2002.- 196.

11. Соболев Р.Г. Концепция управления финансовой стабильностью страховой организации в Украине. <https://cyberlinka.ru>.

12. Артемова Е.Е. Формирование и реализация инвестиционного потенциала страховой компании. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2009.- 158 с.

13. Новослугин. А.И. Повышение эффективности управления инвестиционной политикой российских страховых компаний. Дисс. канд. экон. наук. Санкт-Петербург, 2009, 141 с.

14. Рыжков О.Ю. Финансовая устойчивость страховщиков: оценка и управление. Монография. НГУ, Новосибирск, 2013.- 216 с.

15. Перестрахование как инструмент обеспечения финансовой устойчивости страховых организаций. <http://arbir.ru>.
16. Браун-Грачева Ю.В. Финансовая устойчивость страховых компаний: комплексная оценка. Дисс. канд. экон. наук. Екатеринбург, 2002.- 185 с.
17. Слепухина Ю.Э., Фомин Ю.Г. Финансы страховых организаций: проблемы управления. <https://cyberlinka.ru>.
18. Байнарович Н.Н. Финансовое управление и финансовая устойчивость страховых компаний. <https://abc.vvsu.ru>.
19. Худиев Н. Н. Совершенствование механизма налогообложения в страховых организациях. М.: Финансы. 2012.- 287 с.
20. Гудков А.Н. Управление финансовой устойчивостью страховой организации. Дисс. канд. экон. наук. Иваново, 2010.-19 с.
21. Яворская Т.В., Чиж Л.М. Особенности финансового мониторинга страховых компаний в Украине.// Журнал «Вестник КазЭУ», 2014.
22. Адамчук Н.Г. Мировой рынок страховых услуг в условиях глобализации. Дисс. д-ра экон. наук. Москва, 2005.-348 с.
23. Ящина Н.М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика. Дисс. д-ра экон. наук. Москва, 2008.-345 с.
24. Сиканевич И. Финансовая стабильность страхового сектора //Банковский вестник, 2009.- С. 35-42.
25. Касимова А.Г. Факторы, определяющие финансовую устойчивость страховых организаций // Журнал «Посткризисные ориентиры социально-экономического и инновационного развития Казахстана», №2, 2010.
26. Игонина Л.Л., Базык Е.Ф. Особенности управления финансовой устойчивости страховых организаций. Финансы и кредит. Страхование сегодня. <http://www.insur-info.ru>.
27. Рапницкая Н.М. Факторы финансовой устойчивости страховых компаний в современных условиях. <http://www.cyberleninka.ru>.
28. Базык Е.Ф. Управление финансовой устойчивостью страховых организаций. Дисс. канд. экон. наук. Краснодар, 2010.-206 с.
29. Гварлиани Т.Е. Управление денежными потоками в страховании. Дисс. д-ра экон. наук. Москва, 2001.-362 с.
30. Луконин С.В. Методы оценки и повышения финансовой устойчивости страховых компаний. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2003.-174 с.
31. Лаврентьева Л.В., Курылева О.И., Огородова М.В. О платежеспособности как качественной характеристике финансовой устойчивости страховой компании // Интернет-журнал «Наукovedение» Том 7, №6, 2015. <http://naukovedenie.ru>.
32. Дудаев Х.Р. Оценка и совершенствование методики формирования финансового результата в страховой организации. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2004.-190 с.

Ибрагимов К.М., д.ф.э., доцент

Современные подходы к проблемам управления финансовой стабильностью в страховых организациях

Резюме

Цель – заключается в исследовании современных подходов к проблемам управления финансовой стабильностью в страховых организациях.

Методология – состоит из системных и сравнительных методов анализа, из научных взглядов исследователей и учёных по современным подходам, связанными с проблемами управления финансовой стабильностью в страховых организациях.

Результат – подготовка рекомендаций и предложений по современным подходам, связанных с проблемами управления финансовой стабильностью в страховых организациях.

Ключевые слова: *страховые компании, страховая деятельность, финансовая стабильность, проблемы управления.*

Ibragimov K.M., PhD. in economics, associate professor

Modern approaches to the management of financial stability in insurance companies

Resume

Purpose of the research – is consists of a research of modern approaches to the problems of managing financial stability in insurance companies.

Methodology – is consists of systemic and comparative methods of analysis, of scientific views of researchers and scientists on modern approaches related to the problems of managing financial stability in insurance companies.

Findings – preparation of recommendations and proposals on modern approaches related to the problems of managing financial stability in insurance companies.

Keywords: *insurance companies, insurance activity, financial stability, management problems.*

Daxil olub: 04.10. 2018

Rəy verib: Sumqayıt Dövlət Universitetinin prof. Əliyev Ş.T.